

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Факультет іноземної філології
та соціальних комунікацій

IX

**ВСЕУКРАЇНСЬКА
НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ**

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

15-16 квітня 2021 року

Матеріали

Богдан Калагурка,

студент Сумського державного університету

КОМПЛЕКСИ НЕПОВНОЦІННОСТІ ТА ПЕРЕВАГИ ЯК ЧИННИКИ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми. Почуття неповноцінності та переваги, які є у кожної людини, виступають як мотивуючий компонент до саморозвитку, проте існує патологічне почуття меншовартості, коли у людині переважає відчуття неадекватності, і це починає гальмувати її корисну активність, робить її депресивною і нездатною до розвитку. Комплекс неповноцінності певною мірою стимулює людину до життєдіяльності, активізуючи її корисну активність та самореалізацію. Проте, виражене переживання власної меншовартості та низька самооцінка роблять людину депресивною і нездатною до самореалізації.

Явище, що отримало згодом назву «самореалізація», вперше розробляв ще Аристотель [1]. Він вважав, що цілі, до яких людина прагне, бувають двох видів: в одному випадку метою є сама діяльність людини як така, в іншому – її результат. Якщо в другому випадку рушійною силою людини є потреби, то в першому випадку таким джерелом є призначення людини, її сили, якості, здібності, реалізація яких і становить щастя, блаженство, вище благо людини.

Серед числа загальновизнаних вітчизняних і зарубіжних досліджень, присвячених самореалізації особистості, знаходяться класичні роботи А. Адлера [2], Л. І. Божович, Л. С. Виготського, Д. Б. Ельконіна, Е. Еріксона [4], О. М. Леонтєва, А. В. Петровського, Ж. Піаже, К. Роджерса, С. Л. Рубінштейна, Г. С. Саллівана, Б. Ф. Скіннера, З. Фрейда.

Водночас ще в 1934 р. К. Гольдштейн [3] першим увів у науковий обіг поняття «самоактуалізація» і «самореалізація». На першому етапі роботи вчений розглядав самореалізацію (самоактуалізацію) як активацію деяких внутрішніх ресурсів організму, результатом дії яких є здатність організму до реорганізації, відновлення властивостей особистості після перенесеного поранення або травми [4]. Пізніше він визначав самореалізацію як «творчу

тенденцію людської природи, основу розвитку і вдосконалення організму» [4, с. 104].

Самореалізація особистості є основною потребою в житті кожної людини. Самореалізація дозволяє формувати та усвідомлювати специфічну систему ціннісних орієнтацій, розвивається соціально-конструктивна життєва позиція, що передбачає усвідомлення необхідності творчої взаємодії з соціальним середовищем на основі прийняття особистістю відповідальності за побудову власного життя. Тенденція до самоактуалізації розуміється насамперед як мотивуюча сила і основа формування інтегральних характеристик особистості. Процес самореалізації стимулює до розвитку, пошуку життєвих шляхів та життєвого стилю. Людина ставить перед собою мету і визначає шляхи її досягнення. Саме потреби зростання, розвитку, самовдосконалення лежать в основі самоактуалізації.

А. Адлер розробив свою психоаналітичну концепцію, що пояснює прагнення вчинків та поведінку людей за допомогою їх «несвідомого життєвого плану», прагнення подолати напругу життя, свою неповноцінність та невпевненість у собі за допомогою компенсації. Він вважав, що кожна людина прагне до завершеності, цілісності власного життя, до особистісного зростання – самореалізації. Мета людини завжди неповторна та індивідуальна. Тобто, вона виражається в індивідуальному стилі життя, який закладається у віці від двох до п'яти років [3].

У процесі самореалізації особистості важливу роль займає комплекс неповноцінності та комплекс переваги. Людина, відчуваючи свою меншовартість, невпевненість або фіктивну впевненість, маючи низький рівень самоповаги може уникати вирішення життєвих труднощів, саморозвиток, корисну активність, проте такий стан стимулює людину до компенсації, та підвищує стимулювання до розвитку. Комплекс неповноцінності та комплекс переваги пов'язані причинно-наслідковими зв'язками. Комплекс неповноцінності породжує прагнення до гіперкомпенсації і як наслідок викликає комплекс переваги (перебільшення здорового прагнення долати

постійне почуття неповноцінності). Саме прагнення до переваги, будучи загальнолюдською рисою, може мати конструктивний характер та позитивно позначатися на процесі самореалізації особистості, її прагненні досягнути певних результатів [3].

Нами було проведено дослідження для виявлення рівня комплексу неповноцінності та комплексу переваги, в якому прийняло участь 450 українців. Дослідження орієнтоване на осіб віком від 18 до 70 років. Більшість осіб, які прийняли участь у дослідженні – це дорослі віком від 26 до 64 років, (237 осіб, 53%). Частка осіб періоду ранньої дорослості – 101 особа (23%) та респондентів юнацького віку – 87 осіб (19%). Також, у дослідженні приймали участь 20 осіб (5%) періоду старості за Е. Еріксоном. Отримане середнє значення віку досліджуваних дорівнює $32,96 \pm 13,30$. У відсотковому співвідношенні результати отриманих показників за короткою шкалою комплексу неповноцінності за А. Адлером розподілились наступним чином. 16% респондентів мають відносно високий комплекс неповноцінності, який характеризується сильними переживаннями своєї власної безпорадності. Таким особам характерне недостатність соціальних контактів, соціофобія, постійна психологічна напруга у соціальній сфері життєдіяльності. 65% опитуваних досліджуваних мають середній показник комплексу неповноцінності. У таких людей є почуття власної безпорадності та переваги інших людей над собою, такі особи не впевнені у собі. Низький показник комплексу неповноцінності мають 13% опитаних. Така категорія осіб з низьким рівнем вираженості комплексу неповноцінності характеризується відчуттям власної безпорадності, проте стимулює до корисної активності, яка допомагає подолати відчуття неповноцінності. Серед опитаних осіб є 2% респондентів з дуже низьким комплексом неповноцінності, ймовірно, це показник переваги над іншими людьми. Такі респонденти характеризуються власною досконалістю, завищеною самооцінкою, не вбачаючи в собі негативних сторін своєї особистості.

За короткою шкалою комплексу переваги було отримане середнє значення $21,58 \pm 6,68$, що відповідає середньому показнику комплексу переваги. У відсотковому співвідношенні середній показник комплексу переваги мають 69% опитаних респондентів, тобто такі люди мають відчуття своєї переваги над іншими, високу самооцінку, хвастощі, злорадість до невдач інших людей. 11% осіб мають відносно високий комплекс неповноцінності, таким людям притаманно ворожість по відношенню до інших, нетерпимість, надмірна самовпевненість та неадекватно висока самооцінка. 11% досліджуваних мають низький показник комплексу переваги, такі люди мають відчуття неповноцінності, проте у взаємодії з іншими людьми демонструють себе кращими ніж інші. Дуже високий рівень комплексу переваги має 4% опитаних, такі особи можуть мати надмірну самооцінку, манію власної величі. Дуже низький показник комплексу переваги продемонстрували 4% досліджуваних, ймовірно, що даний показник свідчить про те, що особи мають комплекс неповноцінності.

Таким чином, достатньо великий відсоток опитаних українців мають середній показник комплексів неповноцінності та переваги. Більшість досліджуваних мають середній рівень вираження комплексу неповноцінності; для них певною мірою характерне переживаннями своєї безпорадності, брак соціальних контактів, соціофобія, психологічна напруга у соціальній сфері життєдіяльності. Середній рівень комплексу переваги також властивий великій частині респондентів; це відчуття своєї переваги над іншими, висока самооцінка, хвастощі, злорадість до невдач інших людей. Подібні тенденції вираженості обох комплексів демонструють як жінки, так і чоловіки. Все це певною мірою негативно впливає на саморозвиток та самореалізацію опитаних, а отже, потребує уваги .

Отримані результати дослідження можуть слугувати основою для подальших досліджень та розробки корекційної програми з метою розвитку самоактуалізації особистості, стимулювання корисної діяльності осіб з

вираженим комплексом неповноцінності та допомогти таким особам подолати деструктивний вплив комплексів.

Список використаних джерел:

1. Аристотель. Сочинения в 4-х т. — М.: Мысль, 1981.
2. Адлер А., Гальперин, П.Я., Ждан А.Н. Индивидуальная психология. История психологии. XX век, Академический Проект, Екатеринбург, Деловая книга, Москва, 2002. 832 с.
3. Адлер А., Понять природу человека. СПб.: Академический проект, 1997.
4. Эриксон Э.Г., Алексеева А. А. Детство и общество: пер. с англ., Мастерская психологии и психотерапии. СПб: Речь, 2000. 415 с.

Науковий керівник: Л. О. Колісник, кандидат психологічних наук, практичний психолог кафедри психології, політології та соціокультурних технологій Сумського державного університету

Юлія Бердник,

студентка Сумського державного університету

СПЕЦИФІКА ПРОЯВУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ

Актуальність теми. На сьогодні основне завдання вищих навчальних закладів не тільки України, а й усього світу полягає не лише в забезпеченні студентів достатнім рівнем знань, але й у формуванні у них складових компонентів професійної компетентності, де виявляються особистісні якості людини. І хоча на сьогодні це завдання досить ефективно вирішується в певних установах, у процесі формування креативності студентів все ж є певні труднощі, до яких можна віднести недостатнє пояснення особливостей розвитку і виховання творчої особистості та недостатню вивченість формування творчих здібностей у майбутніх фахівців. Для успішного подолання труднощів, знаходження ефективних шляхів вирішення проблем, та взагалі для того, щоб бути успішною людиною в різних видах трудової діяльності представники студентської молоді повинні вміти активізувати свій потенціал та свою креативність.